

Dan zal de beiaard spelen...

E.H. Buckens, pastoor te Haaltert van 1943 tot 1961 heeft een aantal belangrijke (materiële) verwezenlijkingen op zijn aktief. In 1947 liet hij reeds de weggehaalde klokken vervangen. In 1951 waren er grote herstellingswerken aan de toren (630.000 fr.) en in 1954 voerde hij de aloude Vlasmisbegankenis t.e.v. de H. Aldegonde terug in. Doch zijn levensdroom, zijn kerk verrijkt met een beiaard, kwam pas in 1955 in vervulling. Het is nu precies 30 jaar geleden dat op Vlasmis (15 mei 1955) de beiaardklokken hun lustige klanken over het dorpscentrum strooiden. Op zondag 12 mei 11. speelde de beiaard opnieuw, na vele jaren nonaktiviteit, werd het klavier weer betokkeld en de beiaard speelde zo schoon hij kon !

Wij grasduinen even in de archieven en volgen onze pastoor Buckens bij de verwezenlijking van zijn droom ! Als persoonlijke nota's schreef hij :

"Ik heb altijd een voorliefde gehad voor de beiaard en toen ik onderpastoor was in Oudenaarde heb ik toch zo dikwijls opgezien naar de grote toren van Ste. Walburga en zeer graag geluisterd naar het beiaardspel en ook al eens gedacht - een stoute droom - moest ik later eens pastoor worden met een kerk en een grote toren ... daar zou ik willen voor sparen". en "Bij de herstelling van onze drie grote klokken beloofde M. Michiels - wij waren van de heel eersten om de klokken te herstellen - drie kleine klokjes cadeau. En dat was het begin".

Wij geloven ook dat dit enorme projekt reeds meespeelde toen hij in 1951 de toren liet "versterken". Trouwens, zijn eerste kontakt met de firma Michiels -klokkengieterij- uit Doornik, dateert van einde september 1951. Op 2 oktober 1951 ontvangt hij een offerte voor een kleine beiaard van 14 klokken, mechanisch bediend à 148 000 fr. of met elektrisch systeem à 167 000 fr.

Veertien klokken voor een dergelijke mooie kerk met "kate- draal-allures" was toch wat weinig en op 16 maart 1954 ontvangt de pastoor een uitnodiging van de firma Michiels om een bezoek te brengen daar ze "juist een beiaardje van 24 klokjes opgesteld hebben, zeer hel en mooi van klank". Er wordt eveneens kontakt opgenomen met meester-beiaardier Staf Nees, directeur van de beiaardschool te Mechelen, die prompt adviseert voor de inschakeling van de drie be- staande grote klokken in een beiaard van 41 klokken, dus in totaal 44 stuks ! In een schrijven wenst hij onze pastoor "de gelukkigste en beste beslissing en verhoopt een schit- ternde verwezenlijking".

Op 17 september 1954 ontvangt de pastoor het bestek.

Totale prijs 195 800 fr., plaatsing inbegrepen.

De grootste klok heeft een diameter van 62 cm. en weegt 165 kg., het kleinste klokje heeft een diameter van 19 cm. en weegt 10 kg.

De 41 nieuwe klokken wegen globaal 1 222 kg., samen met onze 3 luidklokken zowat 5 235 kg. !

Het handklavier heeft 48 toetsen en het voetklavier 22.

Pastoor Buckens geeft de 5 grootste klokken een naam :

- Onse Lieve Vrouwe ghenaemt Ter Heyden Anno 1703
- H. Aldegondis Anno 630-680
- Kollegiaal Kapittel te Haaltert Anno 1046-1495
- Onze Lieve Vrouwe van Branteghem Anno 1400-1750
- H. Florentius

De twee grootste krijgen ook een Meter en Peter.

O.L.V. ter Heyden heeft als Peter Notaris Robert Bauwens en als Meter Mevrouw Bauwens-Scheerlinck Germaine.

De H. Aldegondeklok krijgt Baron en Barones Paul de Saedeleer-Marie Josse als Peter en Meter.

Wij weten dat een groot deel van de parochiegemeenschap een steentje bijbracht voor de verwezenlijking van dit werk (het boek van ontvangsten vermeldt een som van 92 275 fr.) doch volgens een brief aan Michiels waren er onder hen

een 25-tal voorname "weldoeners". Graag zag pastoor Buckens hun namen gegoten in de klokjes. Helaas was dit te laat, daar de klokjes reeds de gieterij hadden verlaten. Michiels stelde voor de namen te beitelen in een plaat en die op te hangen in de kerk, doch dit gebeurde niet. Later (13/04/55) is gebleken dat er toch 12 namen doorgegeven werden en in klokjes gebeiteld o.m. : Jean Baeyens, Gustaaf Cortvrindt, Jozef De Graeve, Julien De Munter, Marguerite Lauwereys, Frans Perreman, Cyriel Van den Bruelle, Victor Van den Houte, Gustaaf Van der Stockt, Cyriel Van Impe, Leon Van Impe en Helena, Maria, Lutgardis en Guido Van Impe.

Het is reeds half maart en de voorbereidingen worden getroffen voor de inwijding op Paasmaandag 11 april én voor de inspelings op Vlasmis, zondag 15 mei. Meester Staf Nees is verantwoordelijk voor het muzikaal programma én voor de opleiding van een plaatselijke beiaardier. Het betreft hier Frans De Meyer, en Mr. Nees schrijft : "van uw toekomstige beiaardier ben ik zeer tevreden, hij doet zijn best en neemt de zaken ernstig waar, dat is voor u de ideale oplossing". Hij suggereert de pastoor eveneens "dat Peter en Meter doopsuiker moeten geven én aan tafel én aan de kinderen op straat, dat geeft het geheel zo'n schoon karakter".

In 't Klokje van Haaltert verschijnt een tekst over de beiaarden met o.m. :

"Op dit ogenblik telt België 63 beiaarden.

Weldra komt er nog één bij, in onze schone parochie van Haaltert, en toekomstige week leest gij de beschrijving van den nieuwen beiaard van Haaltert, met zijn 44 klokken. Wie brengt nog zijn steentje bij, voor dat schone werk". Ondertussen werd er koortsachtig gewerkt te DOORNIK, waar de klokjes na het gieten eveneens dienden gestemd te worden. Dit gebeurt door op de draaibank een kleine hoeveelheid materiaal weg te draaien. De controle berustte bij Staf Nees. De beiaard werd opgesteld midden in een prachtig bloemenkader vooraan in de kerk en op Paasmaandag 11 april 1955 werd hij onder grote belangstelling plechtig gewijd door Monseigneur Calewaert.

Natuurlijk offreerde Pastoor Buckens een feestmaal aan de Geestelijke Overheid, de Gemeenteraad en de leden van de Kerkfabriek.

Door 27 notabele Dames en Heren werd "verdoken tong met kalfszwezeriken" en "getruffelde kalfsrib met mirabellen" geproefd, overgoten met enkele niet te versmaden châteaauwijnen.

Wij kunnen ons voorstellen hoe onze Herder glunderde toen hij met de gasten klonk op het sukses van de onderneming én op het verdere gunstige verloop van zijn droomproject ! Op 28 april waren al de klokjes gestemd en werd Mr. Staf Nees uitgenodigd naar Doornik voor definitieve goedkeuring. Een tweede keuring gebeurde na ophanging in de toren en tenslotte werd een korrektieverslag gestuurd na de bespeeling op Vlasmis.

Zondag 15 mei 1955 - Vlasmis - Dé grote dag !

Uit onze toren wapperden kleurrijke wimpels in de speelse wind. De kermismolens draaiden lustig en de hoogmis was reeds een niet onbelangrijke plechtigheid, want Staf Nees bespeelde het orgel en begeleidde het plaatselijke zangkoor. Het werd een feestelijke dag voor Haaltert en de krant meldt twee dagen later : "De komende generaties zullen over deze verwezenlijking met fierheid spreken" Een brochure met het muzikaal feestprogramma werd verkocht voor 10 fr. De opbrengst was voor het onderhoud van de beiaard. Meester beiaardier en directeur van de Mechelse Beiaardschool Staf Nees was gastbeiaardier. Zijn vaardig "handen- en voetenspel" strooide de melodieën over het dorpscentrum.

In de namiddag werd er ook al gespeeld door onze nieuwbakken beiaardier Frans De Meyer en door gastbeiaardiers van Mechelen, Edingen, Lokeren, Dendermonde, Nieuwpoort, Brugge en Aalst.

Haaltert had zijn beiaard, nu moest hij spelen !

Pastoor Buckens organiseerde een eerste beiaardspeling op zondag 21 juli 1957. Op de affiche Mr. Staf Nees en de beiaardiers van Grimbergen, Aalst en Haaltert.

Onze pastoor had waarschijnlijk nog geen financiële problemen want hij dacht reeds aan verdere uitbouw en modernisering, o.m. : het plaatsen van een trommel voor het instellen van verschillende melodieën, de elektrische bediening, én de uitbreiding van de beiaard met een 45e klok.

Op 12 oktober 1960 werd een kontrakt aangeboden door Klok-kengieterij Michiels voor het plaatsen van een trommel met 80 maten en een basisklok in toon RE voor de som van 100 000 fr.

Op dit klokje van 200 kg. liet de pastoor graveren :

"H. Gorik B.V.O.

Pastoor Buckens".

Staf Nees regelde de trommel als volgt :

op het uur : Chez nous soyez Reine,

op het half uur : Beiaardlied van Benoit,

op het kwartier : Ave Maria van Lourdes en Sanctissimi.

Het elektrische gedeelte werd eveneens geplaatst door Firma De Visscher uit Gent voor 9 660 fr. Zo kon de beiaard in- en uitgeschakeld worden van in de sakristie en van in de pastorie.

Alles samen kostte de "levensdroom" van E.H. Buckens zowat 300 000 fr., waarvan ruim 90 000 fr. als giften van de parochianen. Vermelden wij ook dat een groot gedeelte betaald werd door de ontvangen schadevergoeding (297 076fr.) voor de weggehaalde klokken tijdens WO II.

Het klokkenspel genoot niet het verhoopte sukses en op 15 augustus 1961 organiseerde de pastoor het laatste beiaardconcert van Staf Nees en zijn Mechelse kollega Jef Van Stappen.

Met zijn bezieler, E.H. Buckens, ging ook onze beiaard "op rust", het klavier bleef onaangeroerd.

Dringende onderhoudswerken en gebrek aan interesse brachten mee dat het klingelende klokkenspel achterwege bleef.

Interpellaties in de gemeenteraad leverden ook geen resultaat op.

Een klein lichtpunt in 1972 toen enkele vrijwilligers (Jan Joos, Frans Nerinckx en Frans De Meyer) de hoogstnoodzakelijke herstellingen zelf opknaptten.

Gelukkig waaide er een nieuwe wind. In vergadering van 7 oktober 1984 zette de kerkraad het licht op groen voor de herstelling. Met een beperkt budget (26 955 fr. voor aankoop van materiaal) doch met een enorme inzet en idealisme werkten twee enthousiastelingen, Dries Deleenheer en Hubert Verheijen, aan het herstellen én vernieuwen van het mechanisme.

1985 - Internationaal jaar van de muziek.

Zondag 12 mei - Vlasmis -

Dertig jaar na de inhuldiging galmden de speelse klokkeklanken uit onze toren en spreidden een muzikale sluier over het Haaltertse dorpsplein, waar de molens lustig draaiden en waar het rook naar smoutebollen.

Het was weer kermis, net als toen (1)

Willy De Loose

(1) Bij de "herinspeling" werd een plechtigheid met beiaardconcert georganiseerd door de Kerkraad i.s.m. het Gemeentebestuur, de Vrolijke Musici en VAB-VTB.

Gastbeiaardiers Jos D'Hollander, stadsbeiaardier van Gent, en Jan D'Hollander, stadsbeiaardier van Sint-Niklaas.

(2) Bronnen : Kerkarchief, Dekenij; bundel "beiaard".

Denderhoutem

Zuster Kerstine van Roselaer

In het "Land van Aalst, jaargang 1957 nr. 1, publiceert wijlen pastoor Valeer Gaublomme een lijst van archiefstukken die zich in de Sint-Jacobskerk te Gent bevinden.

Het zijn excerpten uit de Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, door Dr. M. Gijsseling bezorgd.

Daarin komt Denderhoutem met een aantal bundels voor.

Waarover handelen ze ?

Inzage van documenten, ons welwillend toegestaan door E.H. pastoor Welvaert, bracht ons klaarheid.

Het belangrijkste lijkt ons een groot stuk perkament te zijn, 65 x 57 cm groot, met zorg beschreven en gedateerd "Int Jaer Xiiij neghen ende veertigh, d.i. dus 1449.

In het voorjaar van dat jaar koopt Zr. Kerstine van Roselaert 4 partijen land, liggende op het Vosselveld te Denderhoutem, samen 7 dagw. 63 1/2 roeden groot. De verkoper is Janne Den Doncker.

Nog hetzelfde jaar 1449, vermoedelijk in augustus, beschikt onze zuster deze percelen in haar testament. Haar medezusters in het Sint-Jansklooster te Gent zullen het stuk land erven na de dood van de zuster. Maar er zijn een reeks voorwaarden bij bepaald !

Eerst worden de vier percelen wel omschreven :

1. 2 dagw. 69 1/2 roeden schoofland, palende N. en Z. aan Cornelis van den Hende. De huurder is Joosse Triest.
2. 2 dagw. 49 r. vrij land, "up tselve velt, beneden aen tkipstraetken (d.i. op het Vosselveld); palende aan 't goed van de abdiij te Geraardsbergen, en aan Joannes Van Papeghem. Huurder is de kerk van Denderhoutem.
3. 1 dagw. 64 1/2 r. vrij land, ook door de kerk gehuurd. Het stuk paalt aan Bauden Rijms en aan d'erven van "janne sbijs sone".
4. 80 r. vrij land, nog op 't Vosselveld, ook door de kerk gehuurd en palende aan de kipsteek, naast de abdiij van Geraardsbergen en nog aan Willem Walkiers.

Al te samen : 7 dagwand en 63 1/2 roeden; "al gaende 4 grooten

sjaers", erfelijke rente, zonder meer komende "boven den last van het schoofland voorseid".

We lezen verder nog dat Zuster Kerstine van Rousselaere, "Religiose In Sente Janshuus an den haultbriel te Ghendt, bij wetene en consent van lieven den pottre ende vaest van der zukken, scepenen van der kure ende voochden van denselven godshuuse" het goed gekocht en verkregen heeft door koop van Janne den Donckere van Denderhoutem.

De koop wordt behoorlijk geregistreerd en "beseghelt metten ghemeenen seghele toebehorende den scependomme van Denderhoutem". Zuster Kerstine bepaalt dan alles wat zij daarvoor uitgevoerd wil zien :

1. "eene perpetuele ende ergelijke messe de weke", te weten alle vrijdagen in 't jaar en niet op een andere dag;
2. een erfelijke mis op "den helighen triniteitsdach";
3. idem op "sente kerstiene dach, gheleghen den XXiiij dach in hoymaent te wetene up sente jacops ende sente kerstoffels-avond" (d.i. op de vooravond van de 25e juli);
4. idem een ergelijke mis op Sint-Jacobsdag zelf (25 juli);
5. idem op onze Lieve Vrouwedag, de 25e maart;
6. idem op Sint-Jan de Evangelist, d.i. op 6 mei;
7. een requiemmis "up den dach vanden Jaerghetijde van wijlen Janne van Resselaer (of Rousselaere, nota van ons), haren vader wiens ziele God ontfaermen wille, gheleghen up den eersten dach van Wedemaent" (= juni).
8. idem een requiemmis voor haar moeder en klaas, haar broer, op 12 juni;
9. een mis voor overledenen op Allerzielen;
10. idem voor de zielerust van wijlen Zr. Elienen Tzaghers, op haar overlijdensdag : 10 april (dit was een medezuster geweest
11. idem voor zuster Kerstine zelf, haar sterfdag;
12. een erfelijke mis in de week op de wijdingsdag van het godshuis, Sint-Jan, hetzij op dinsdag, woensdag of donderdag, en dit in de kapel van het huis; te beginnen op de eerste vrijdag na het overlijden van Zr. Kerstine, en zo eeuwigdurend voort ...

De priester die de diensten zal verrichten moet steeds, volgens onze zuster, "... voor loon zijns aerbeyts dertien pond parisis sjaers" krijgen; dit eeuwigdurend en erfelijk; te weten voor

elke mis "vier scelle parisis".

Mocht de priester in gebreke blijven (door ziekte of afwezigheid) zo zal de "costerigghe" (d.i. de kosteres) een ander priester zoeken om de bezette diensten te doen; deze priester zal dan drie schellingen ontvangen.

Van de twaalf overschietende ponden wenst Zr. Kerstine aan de H. Geest (1) van Sint-Jacobskerk te Gent zes pond te geven; de meesteres en de kosteres zullen de andere ponden krijgen. Wegens haar groot vertrouwen in Meester Franchoos van den hamme, priester, en in Gillis, zijn broeder en ook priester, zo wenst Zr. Kerstine deze priesters eerst de diensten aan te bieden, voor het hele leven. Zo Franchoos kwam te overlijden, of indien hij aan de diensten zou verzaken, dan wenst Zr. Kerstine dat zijn broeder Gillis van hamme de bezette missen verder zou celebreren.

De Zuster behoudt evenwel het recht op begeben van de dienst zelf, zo lang zij leeft. Na overlijden van de zuster en van de twee broers-priester Van Hamme, zal de pastoor van de Sint-Jacobsparochie te Gent ter hulp geroepen worden door de meesteres en de kosteres om een andere priester te verzoeken en aan te stellen om de diensten verder te verzekeren.

Ook moet er jaarlijks twee sermoenen gehouden worden : één op de dag van Sint-Jan de Evangelist (6 mei) en een ander op de feestdag van Zuster Kerstine (24 juli).

Deze oefeningen worden door onze zuster apart vergoed : voor elk sermoen zes schellingen parisis. Ook de kosteres wordt voor haar arbeid en moeite beloond : zes schellingen parisis. Voor alle bewoners van het godshuis geeft de Zuster 12 pond parisis, dit in de vorm van iets extra's (= pitanciën), wel te verstaan als men de sermoenen en de diensten heeft bijgewoond; ten ware men door ziekte of noodzakelijke argeid belet was tot bijwoning.

Op haar feestdag wenst zij nog eeuwigdurend te zien uitdelen, om zes schellingen parisis, "zoete melc ende wittebroot an den dullen (2), dit eeulic gheduerende".

Ook zal men elk jaar op Witte Donderdag om zes schellingen

(1) "de H. Geest" stemt overeen met ons O.C.M.W.

(2) den dullen = krankzinnigen

parisis " ... wijn, bastaert of (? onleesbaar) ... ende crakelinghen" kopen en aan de armen uitdelen die in het godshuis geherbergd worden.

Ook de parochiekerk van Sint-Jacobs krijgt zes schellingen. Item de Zusters wonende in den hove van herzele, zes schellingen. Nog eens dezelfde som aan de zieken liggende in 't gasthuis van de Bijloke; dit alles jaarlijks, eeuwig en erfelijk. Dit begraagt alles samen 17 pond en 14 schellingen parisis. Het overschot van de pachten, renten, baten en profijten gewonnen op de 7 dagw. en 63 1/2 r., ten bedrage van 24 pond 8 schellingen parisis per jaar, zoals blijkt uit de wettelijke koop bovengenoemd, zal na de dood van de zuster, eeuwig en erfelijk aan het godshuis blijven.

Zo de pachten of opbrengsten door oorlogen of andere tegenslagen ontoereikend worden om de diensten te betalen en verplichtingen na te komen, zullen de missen en giften verminderd worden naar gelang de voorhande zijnde middelen, dit tot weer de normale opbrengsten bekomen worden.

Thomas Storm (of storum) erkent dat Zr. Kerstine het voornoemde land gekocht, verkregen en betaald heeft "metten gelde comende van dhand van zuster kerstine" zelf. Vermits niemand in de betaling is tussengekomen (als geldschieter) bekent Thomas dat hij, noch iemand anders, rechten heeft op deze partij land. Moest iemand, hetzij Thomas Storm, of een zijner erggenamen, pogen Zr. Kerstine of haar erfgenamen in deze te benadelen, zo zal onmiddellijk dienen vergoed te worden de som van vijftig pond grooten.

Dit alles werd onderschreven door Zusters, de Meesters, broeder Jan vander gracht, ontvanger en alle andere zusters en broeders; zij hebben bel-ofd alle punten en ordonnantiën na de door van Zuster Kerstine punktueel uit te voeren.

"Ende was ghedaen den 8sten dach van augustus (?) int jaer Xiiij neghen ende veertich Int scependom. (Get. phs. sersanders, pieter rijken ende ... ghesellen".

Aldus staet in scepenenbouc vander selven Jare folio ...".

E. Huylebroek.

D E N D E R H O U T E M

nog nieuws aangaande de notarissen BUYL en DE WINTER !

Met genoegen maken wij melding van een brief ons toegezonden door de heer Vernaeve, Voorzitter van het Genootschap voor Aalsterse Geschiedenis.

Ons artikel in een der vorige nummers van "Heemkring Mededelingen" betreffende de Denderhoutemse notarissen Buyl en De Winter, bevatte een duidelijke uitnodiging om inlichtingen ter zake. De heer Vernaeve meldt ons die in een vriendelijk briefje van 10 april 11.

Hij "botste" om zo te zeggen op een authentieke akte van de notaris P.-J. Buyl, gedateerd 26 maart 1772. Bovendien waren de bewijsstukken erbij : fotokopieën van die akte.

De aanhef is duidelijk :

"Compareerde voor mij, PETRUS-JOHANNES BUYL, openbaer nots geadmitteert bij hooghe Edele en mogende heeren mijnheeren van hare keijserlycke konincklycke en apostolique Majts provintialen Raede geordt. in Vlaenderen residerende binnen de phie (= prochie) van Denderhoutem Deel van Lande van Rotselaere ...".

Dat is het inderdaad wat wij zochten !

Zo zal het waarschijnlijk zijn dat de studie van notaris Buyl in 1807 voortgezet werd door Jozef De Winter.

In tegenstelling met ons eerste vermoeden was Buyl dus wel degelijk NOTARIS met alle rechten aan dat ambt verbonden.

We danken van harte langs deze weg de heer Vernaeve voor zijn welwillende medewerking.

De oorspronkelijke akte bevindt zich in het Stadsarchief te Aalst, nr. 1412, f° 190.

Nieuwe aanwijzingen blijven uiteraard steeds welkom.

E. Huylebroek.

De wijknaam Terjoden (16)

Archiefbronnen met gebruikte afkortingen.

R.A.G. = Rijksarchief Gent.

S.A.A. = Stadsarchief Aalst.

R.B.H.G. = Renteboek van de Heilige Geest. Dit is de armendis of O.C.M.W. te dien tijde.

R° = de rechterzijde van een opengeslagen boek, wordt genummerd

V° = de keerzijde daarvan wordt niet genummerd. Men verwijst naar R°

Destijds schreef men voortdurend met afkortingen zowel bij namen als bij gewone woorden. We geven de soms afgekorte naam zoals op het origineel en vullen tussen haakjes het zekere, of meest waarschijnlijke, ontbrekende deel aan.

We hebben getracht elke mogelijke verklaring voor de wijknaam te onderzoeken, op logische wijze het voor en het tegen afgewogen.

Ervan overtuigd dat we nu achter de waarheid zijn gekomen, wensen we echter voorop te stellen dat deze nieuwe stellingname een persoonlijke overtuiging is die we niemand kunnen opdringen. We menen echter wel overtuigende bewijzen te hebben verzameld en zo in elkaar gepast dat ontkennen haast onredelijk wordt. Het kan ons alleen maar verbazen dat, bij ons weten, nog niemand van hen die verschillende van deze gegevens reeds vroeger onder ogen kregen, niet tot deze konklusie is gekomen. Waren tijd en geestesgesteldheid daar toen nog niet rijp voor? Wijzelf zijn dus nu aan een herexamen toe.

In het artikel van Prof. Gysseling, voorkomend in vorig nummer, kan het u niet ontgaan zijn dat de naam "Wilhelmus de Jueden", ten jare 1295, niet ergens in het onbekende of in een niet nader bepaalde Aalsterse omgeving voorkwam, maar wel degelijk in Erembodegem. Dit was de eerste verbazing die ook ons te beurt viel toen we in het Stadsarchief te Aalst op zoek gingen naar het zowel door E.H. De Brouwer als door Dr. J. Stengers aangehaalde "Rentebouc van de Heilighe Gheest van Aelst" ten jare 1380. Die verbazing was des te groter wanneer we het daar nog meer gepreciseerd vonden.

Reeds op de tweede pagina van dat renteboek, bij de renten

"In de Soutstraete" vinden we

1380

- V° 2 : jan mōmaert op syn h(uis) dat Willems Jans zone va(n) der Jode was ...

Deze mōmaert betaalde renten op een huis dat dus vóór hem toebehoorde aan Willem van der Jode die de zoon was van Jan. Daar dit bij de renten in de Zoutstraat staat, laat het ons nog niet vermoeden dat Willem in Erembodegem verbleef. We vinden hem terug in hetzelfde R.B. in een lopende tekst betreffende de schenking van een veldeken aan "den Heyleghen ghees van Aelst" als één der getuigen, dit als

-V° 28 : Willem van der Joede.

- V° 48 : Peter dorrenians besit 1 dachw(ande) lants gheleghen op de helle over side ter Jode Waert ...

Daar hebben wij het citaat dat meermaals wordt aangehaald voor de wijknaam ! Men hield echter geen rekening met de informatie die schuilgaat in de kontekst. Was het toen reeds een wijknaam of ging het slechts om een verwijzing naar de woonplaats van de aldus genaamde personen ? Dit laatste blijkt, want de zo vlak bijgelegen z.g. Helle (landbouwgronden) schijnt op dat ogenblik nog niet tot "Terjode Waert" te behoren; ze ligt "over side", dit is aan de overzijde, van zeg maar Terjoden Dries.

- V° 57 : "Willem van der iode op XX^v (honderd roeden)/ pachtlant va(n) den helleghest in de(en) side / goesen de hout in dandre side".

Hij betaalt 12 deniers te kerst(avond) op een half dagwand land, even als Jan cortvrient op evenveel land "op Arnouts velt".

Arnouts velt !!, dat ligt inderdaad bij Terjoden Dries, aan de overzijde van deze, ten opzichte van de Helle. Ons hart slaat duidelijk sneller, dààr dus. Daarom is de Dries de wieg van Terjoden, niet alleen omdat daar volgens de oude kaarten de eerste kleine woonkern van de latere uitdijende wijk lag, maar ook omdat daar de plaats ligt waaraan de wijknaam de naam ontleende. Het is duidelijk : de Helle hoort nog niet bij "Jode". Zo beperkt was het toen nog en zo nauwkeurig wordt door deze beide gegevens - op verso 48 en V° 57 - die kleine plaats bepaald waar Willen van der iode rente betaalde op 100 roede land. In dezelfde paragraaf vinden we de reeds hogergenoemde

Jan ^momaert terug. Op de een of ander manier schijnen ze samen te horen.

De verrassing was nog niet volledig. Er wachtte ons nog meer. Het Stadsarchief te Aalst bleek nog een renteboek van oudere datum rijk te zijn, nl. dat van 1351.

1351

- V° 1 : Jan vand(er) iode op h'uus) en(de) erve dat ians van raessegh'(em) was ...

Het wordt opnieuw vermeld bij de renten in de Zoutstraat.

Jan van Raesseghem behoort tot het huis van Liedekerke, dus tot de plaatselijke adel. Verder blijkt - V°3 - wel een een zeer bijzondere pagina. We zijn nu 70 jaar vroeger en we vinden hen daar reeds samen, ook bij de renten in de Zoutstraat.

- V° 3 : Jan cortvrient en

Willem van der jode op het "harensvelt", ook toen reeds ieder een zelfde bedrag van 12 keniers aan rente betalende.

Tussen die twee namen in, in een kleiner moeilijker te lezen schrift - dus ogenschijnlijk later aangebracht tot nadere verklaring, of een gewijzigde situatie - ter verduidelijking toegevoegd, lezen we het volgende :

"Sust' va (n) der joede op een half dach'(wand) lants op sie erf gheleghen op harens velt in de proch in herebodeghem".

Ook deze Sust' (afkorting van Suste of Susten) van der joede, samen met de twee voorgaanden op een half dagwand land op het Arentsveld.

Hier is duidelijk sprake van een erf, zodat we de logische gevolgtrekking kunnen maken : daar betaalden ze niet alleen renten op het land, daar woonden ze !

Wanneer men niet alleen zo maar namen citeert die in oude archieven voorkomen, maar ook informatie zoekt in de kontekst (hoe gering die ook moge zijn), komt men heel wat meer te weten. Daarom is het zelf lezen van de oorspronkelijke stukken zo belangrijk. Wat overigens nog blijkt is, dat men vertrouwd dient te zijn met de plaatselijke toponomie.

Er is nog meer op deze pagina dat ons intrigeert (we komen daar later op terug). We gaan nu nog verder terug in de tijd en zoeken aansluiting met het oudst gekende gegeven, ons ook reeds

door Prof. Gysseling aangebracht. Ook nu noteerden we iets meer dan louter die ene naam van Willem of Wilhelmus, in het renteboek van St.-Baafs Bisdop, berustend bij het R.A.G., onder het nummer R. 31 C. - R° 42.

1295

- R. 31 C - R° 42 : "bij Erboudeghem"

W'(illem) de jueden x Ely de linden (het kruisje betekent gehuwd met)

Liby Marg'(riete) - (Liby is de afkorting van het Latijns woord lib^very en betekent kinderen)

Joh'(oannes)

W'(illem)

isa

Zo staat het daar en zo weten we dat Willem met zijn gezin, vrouw Ely en hun vier kinderen, reeds in 1295 te Erembodegem verbleef. Bekend met de authentieke gegevens van 1351 en 1380, leidt het geen twijfel dat het op dezelfde plaats was.

Neen, niet op "ten Broeke", ook niet op een drassig iutta, jotha of joda - op het Arentsveld - vruchtbaar akkerland waar ook de tarwe gedijt.

Plaatsen we de desbetreffende namen en familienamen te Erembodegem én te Aspelare tegenover elkaar, dan kunnen we ons niet van de indruk ontdoen dat er een familieverband moest bestaan tussen de twee. In hetzelfde renteboek van St.-Baafs te Gent vinden we bij Aspelare,

- R° 65 : "Alisa vx Iohannes de joeden" - vx - is de afkorting van het latijn uxor en betekent echtgenote.

Willem de jueden, te Erembodegem, heeft een dochter : Lisa; waarschijnlijk is zij de echtgenote van Iohannes de joeden te Aspelare. Het is zelfs mogelijk dat het deze Iohannes is die bij de kinderen van Willem als gelijke met zijn eigen kinderen vermeld wordt en dus een schoonzoon is in plaats van een eigen zoon. Dit vermoeden wordt nog versterkt wanneer we dit aanvullen met nóg gegevens, ons door Prof. Gysseling aangebracht.

- 1350 : "Margriete vander Jode" te Aspelare. (R.A.G.-Ninove)
Weer eenzelfde naam als die van de andere dochter van Willem.
Hebben twee van Willems kinderen zich in Aspelare gevestigd ?
Is een de Jueden gehuwd met een de Joeden ?

Vermoedelijk wel. Eenmaal iets meer vertrouwd met de geschiedenis van de Joden, weet men hoe zeldzaam die naam is en hoe zeldzaam de gekende volksjoden destijds in Vlaanderen. Er wordt voor het eerst een spoor nagelaten voor de wijknaam te Aspelare.

- 1365 : "ter Joeden" R.A.G. - bij Ninove - zie art. Prof. Gysseling.

Als schrijfwijze ter plaatse helemaal in overeenstemming met de daar reeds in 1295 voorkomende familienaam "de Joeden" dit is 70 jaar of een generatie later.

We schakelen opnieuw over naar Erembodegem, geven nogmaals (en nu in chronologische volgorde) wat we reeds vernamen en vullen verder aan :

- 1295 : "Willem de Jueden" (R.A.G. St.-Baafs Bisdom R. 31.)

- 1334 : Gillis vander Joede" te Aalst R.A.G. - oorkonde St.-Baafs - Beggaarden) = mannel. begijnen. Zie art. Prof. Gysseling.

- 1350 " Jan van der Jode", te Aalst, R.A.G. - oorkonde Begijnhof Aalst. Art. Prof. Gysseling.

- 1351 : "Jan vand'(er) Iode", te Aalst (S.A.A.- R.B.H.G. -V° I)

- 351 "Sust'van der Joede op een half dach(want) lants op sie erf gheleghen op harens velt in herebodheghem" samen met "Willem van der Jode" (S.A. . - R.B.H.G. - V° 2')

- 1380 : "Willem Jans zone van der Jode" (S.A.A. - R.B.H.G. Aalst - V° 2)

Opm. Dit is reeds een tweede Willem en hij is Jans zoon - niet zoon van de eerste Willem - dit versterkt het vermoeden dat deze Johannes of Jan, een schoonzoon was van de eerste Willem en gehuwd met diens dochter Lisa of Alisa.

- 1380 : "lants gheleghen op de helle over side ter jode waert..." (S.A.A. - R.B.H.G. Aalst - V° 48)

- 1380 : "Willem van der Iode op XX^V (5 x 20 of 100) roeden lant op Arnouts velt" (S.A.A. - R.B.H.G. Aalst - V° 57).

Arnouts velt andere schrijfwijze voor Harens of Arentsveld.

- Einde 14e eeuw : "... lants ter juede opden bosch gheleghen die jan muylaerts waren". (R.A.G. renteboekje O.L.V. Hospitaal Aalst - nr. 69 - R° 7).

- 1415 : "De heileghe geest van Haeltert op XLVIII (48) roeden

landz op de bruel koutere gheleghen dat Willems van den iode waer " (S.A.A. - R.B.H.G. - R° 7). Bezat daar dus vroeger eveneens land.

- 1457 : " ... secre grondt van erve gheleghen ter jode in de prochie van Eerebodeghem ..." (R.A.G. - schepenboek Erembodegem - 1450-59 - V° I) los blad.

- 1524 : " ... van de lande ter jode op de bosschen ..." (R.A.G. oorkonde Groenenbriel nr. 113).

- 1539 : " ... landts gheleghen op de zwalewe coutre (Zwaluwkouter), deen zyde an sheeren strate teghene den wisseleere ..." " .. ende noch op een half dachw'(ande) gheleghen op tzelve velt coomende anden wech die ter Jueden weert loopt ..." (R.A.G. - fonds O.L.V. Hospitaal Aalst 1539 nr. 159).

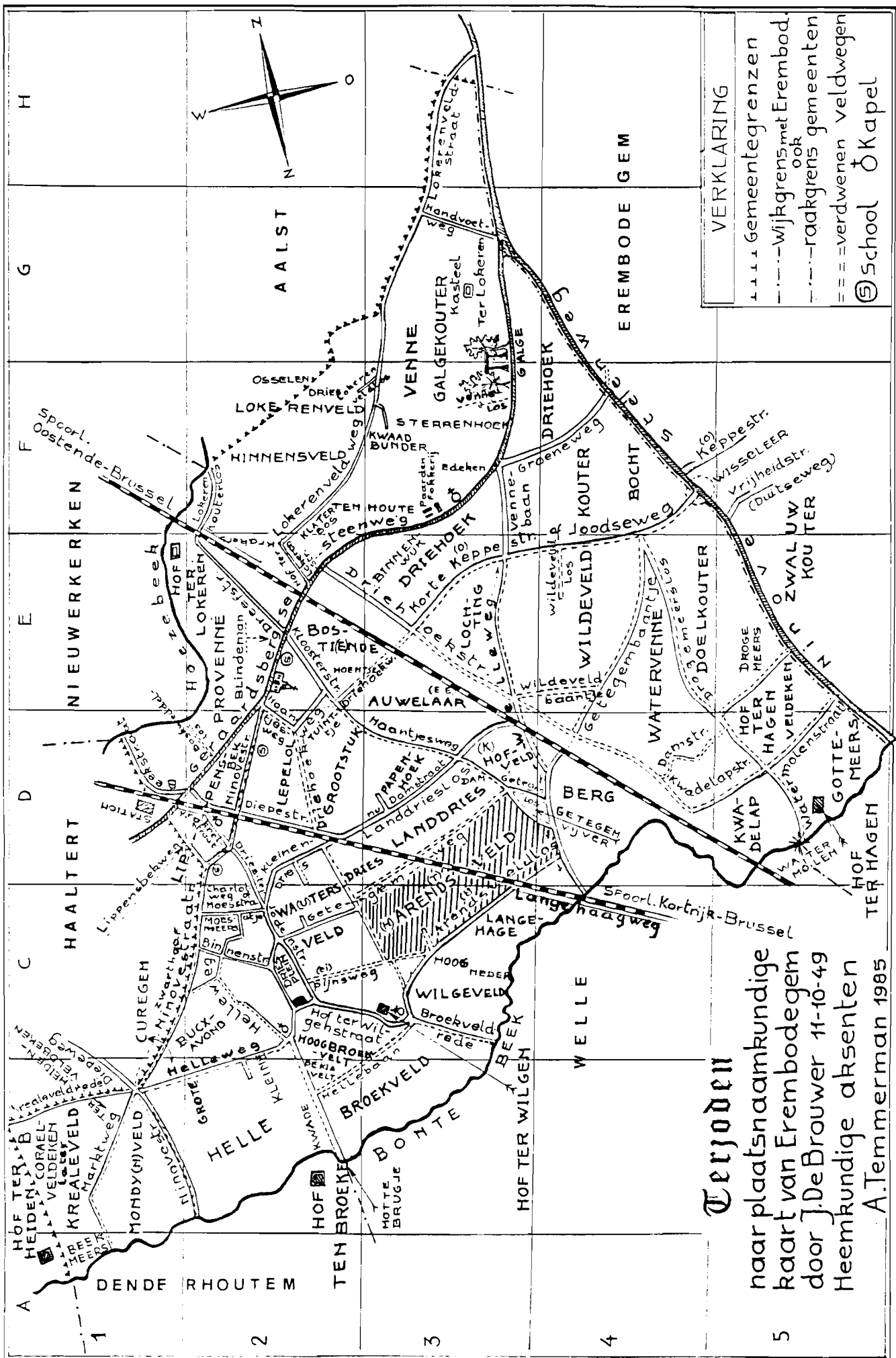
De wisseleere is het wisselkantoor van die tijd, plaats waar transacties plaats vinden : koop, verkoop, in pand geven, ruil. Het kan gaan om een plekje land, zaai- of plantgoed, een stuk huisraad, een stuk vee, bij betergestelden het in pand geven van een sieraad.

Deze wissel-ere is gelegen op de zwaluwkouter aan de Heerstraat Aalst-Ninove. Dit is net aan de andere kant van Terjoden, aan dezelfde steenweg.

De naam voor een aanvankelijk zo klein nauw plekje is nu als het ware uitgevloeid over het omliggende; het is de verzamelnaam geworden voor een leefgemeenschap en de daaromheenliggende landerijen. Nochtans blijven die hun vroegere toponymische benaming behouden, ook het Arendsveld. De wijknaam is nu zeker een feit geworden. Laat het ons, voor wat de aanhalingen betreft, hier bij laten. We zijn er !!

WAT BLIJKT NU UIT AL DIE AUTENTIEKE GEGEVENS ?

1. Zowel te Aspelare als te Erembodegem krijgen we in 1295 de familienaam met het bepalende lidwoord - de - voorop (de Joede, de Juede) voor een eerste, hier aanwezige generatie - al dan niet Jood, al dan niet bekeerd - die, ofwel de familienaam reeds droeg toen ze zich hier vestigde, ofwel deze hier toebedeeld kreeg.
2. De volgende generatie(s) krijgen niet meer het bepaldende lidwoord - de - maar vander vóór de geslachtsnaam, waarschijnlijk als een verwijzing naar een afstamming van de voorgaande generatie.

3. Pas bij de tweede of derde generatie duikt de eerste aanwijzing op naar hun verblijfplaats - waaruit blijkt dat hun verblijf hier niet kortstondig was. Voor Terjoden maakt dit een verschil van 85 jaar.
4. Deze aanvankelijk onaanzienlijke plaats wordt een vaste benaming. De plaatsnaam is ontstaan. Dit blijkt voor Erembodegem reeds duidelijk in 1462.

IN DEZE LOGISCHE VOLGORDE DIENT ZICH HET ONTHULLENDE
FEITENMATERIAAL AAN, NIET OMGEKEERD.

Zolang er geen oude archiefstukken gevonden worden waarin de plaatsnaam eerder voorkomt dan de familienaam en evenzeer erkenbaar als in de reeds voorhande zijnde bronnen, vragen logika en eerlijkheid dit te respekteren.

We zijn bereid onze mening te herzien zodra iemand met een oudere archiefbron het tegendeel kan bewijzen. (vervolgt)

Mevr. De Waegeneer-Temmerman

Aanwijzingen op de kaart.

Arents, Harens of Arnouts velt : C en D - 3 en 4

Dries : C - 2

Helle : B en C - 1 en 2

Broekveld : B en C - 2 en 3

Wisseleer : F - 4 in de nabijheid van

Korte Keppe- of Koppestraat , van ouds ook Joodse weg genaamd :

E en F - 3 en 4.

Vergrotingen van de kerk te Heldergem in 1829

Op 27 februari 1828 vergaderde de gemeenteraad van Heldergem (1) met Matheus de Ruddere, burgemeester, Constantinus Schoupe en Jan Baptiste De Swaef, assessoren (2), Nicodemus Mertens, Livinus Goeman en Pieter Jan De Smet.

Er werd beraadslaagd over de noodzakelijkheid om de ker, die door de aangroei van de bevolking te klein geworden was, te vergroten. Ondanks de slechte staat waarin de oude kerk zich bevond, veronderstelde men dat de kosten voor de werken niet te hoog zouden oplopen.

De vergroting zou gebeuren aan de voorkant van de kerk.

De raad ging akkoord met de verbouwingen maar verklaarde dat noch de gemeente, noch de kerkfabriek over financiële middelen beschikten om de werken te betalen.

Daarom besloot de raad zich te richten tot het Hollandse bestuur. De aanvraag luidde als volgt :

"Dat het Hare Majesteit moge behagen, enen onderstand aan hunne gemeente voor de vergroting van de kerk te willen verlenen. Wij doen ook een eerbiedig verzoek aan de Edele Groot Achtbare Hare Gedeputeerde Staten om het aanzoek aan Zijne Majesteit te willen overmaken en hetzelfde met een gunstig advies te willen staven, tevens verzoekende hunne Edele Groot Achtbare Heren om enen onderstand op de provinciale fondsen te willen toestaan".

Petrus De Clercq, bouwkundige, wonende te Erondegem was belast om het plan van de verbouwing te maken en tevens zorgde hij voor een gedetailleerd bestek dat klaar was op 5 februari 1828. Deze raming berust in het kerkarchief te Heldergem, maar het plan blijft tot op heden onvindbaar.

Nochtans verwijst de Heer De Clercq bovenaan zijn bestek naar het hierbijgevoegde grond- en opgaand plan.

(1) R.A. Ronse - Notulen van de gemeenteraad nr. 10.

(2) Belast met het opmaken der akten van de burgerlijke stand.

In het verslag van de gemeenteraad schrijft men ook over het bijgevoegd plan, maar ook in Ronse is er niets te vinden. Ik heb per brief contact opgenomen met het Rijksarchief te Beveren en de Heer Archivaris liet mij weten dat er alleen een dossier voorhanden is over de betalingsbevelen aan de aannemer. (3)

Dank zij het bestek zullen wij toch kunnen nagaan wat de grootte van de uit te voeren werken was en ons ook een beeld kunnen vormen van de prijzen uit die periode.

	Prijzen in gulden
afbreken en opruimen van de gevels	40
delven en vullen van de grachten voor de funderingen	158,4
lengte van de nieuwe muur 22 el (15,13 m) (4)	
dikte 75 duim (0,51 m),	
hoogte 6 el 40 duim (4,40 m)	
totale prijs van het metselwerk	801,15
totale prijs van de pleisterwerken	144,80
totale prijs van de timmerwerken	707,25
hoogte van de kerkdeur 3 el (2,06 m)	
breedte 2 el 4 duim (1,65 m)	
dikte 5 duim (3,4 cm)	
de prijs voor het hout, nagels, arbeid, scharnieren en slot	55
dak bedekt met schaliën, lengte 7 el (4,81 m)	
breedte 20 el (13,76 m)	280
vloer in Doornikse geslepen steen	
lengte 6 el (4,12 m)	
breedte 8 el 40 duim (5,78 m)	201,60
Witten van de ganse buitenkant van de kerk (drie lagen). (dit gebeurde om het oude en het nieuwe gedeelte hetzelfde uitzicht te geven	60
toezicht en opmaken van het bouwplan aan 3 %	48,47
	<hr/>
Totale prijs	3 037,52

(3) R.A. Beveren-Kerk van Heldergerm nr. 2540 Betalingsvoorwaarden aan aannemer (1829-1830)

(4) 1 el = 0,688 m

Op 6 augustus 1828 verleende het Hollands bestuur een toelage van 1 000 gulden (5), de provincie kwam tussen voor 800 gulden, de kerk leende 700 gulden aan 4 % die moesten worden terugbetaald gedurende een termijn van 10 jaar en het resterende werd geschonken door de parochianen.

De werken werden aangenomen en uitgevoerd door Emmanuel De Jonghe, metsers en wonende te Bambrugge, voor de som van 2 900 gulden. De voltooide verbouwingen werden na een laatste controle door E.H. Van Den Hole, pastoor, de heer burgemeester, de beide assessoren en Petrus De Clercq goedgekeurd op 27.11.1829. Dank zij de notities van pastoor De Maeyer (1837- 874) bezitten wij toch enkele gegevens over de oude kerk.

"De kerk hier beneden is een zeer oude kerk. De breedte van de kruiskerk langs de binnenkant der muren bedraagt 29 voet (6) (8,04 m, diepte van het koor 16 voet (4,43 m), diepte van het kerkportaal 9 voet (2,49 m), van het portaal tot aan de communiebank 62 voet (17,18 m). Van de communiebank tot den eersten trap voor het altaar 16 voet (4,43 m), van dezen trap tot aan den trap om op het altaar te gaan 3,5 voet (0,97 m).

Van dezen trap tot achter het altaar 15 voet (4,15 m).

Totale lengte van de kerk 105,5 voet (29,24 m).

Het Barbarakoor langs de epistelkant : diepte 20 voet (5,54 m), breedte 16 voet (4,43 m).

Het O.L. Vrouwekoor : diepte 10 voet (2,77 m), breedte 16 voet (4,43 m). Breedte van de kerk met de kruistoren 62 voet (17,18 m). Breedte van de sakristie 12 voet (3,32 m), diepte 17 voet (4,71 m).

De toren van de kerk is grotendeels van hout gemaakt en rust op een muur en op twee balken die over de kerkvaet liggen. In de kerk staan geen pilaren. In de beuk bevinden zich twee vensters langs beide zijden. In ieder zijkoor staat een venster. In het koor is er langs beide kanten een kleine venster.

Bron : kerkarchief - Heldergerm.

De Troyer Roger

In een van de volgende nummers wordt de erbarmelijke toestand van de oude kerk en een inventaris van de inboedel behandeld.

(5) 1 000 gulden = 2 11 ,4 fr.

(6) 1 voet in het Land van Aalst : = 0,27721 m.

WAAR VERSTOPTE DE PASTOOR ZIJN GELD ?

In de parochiearchieven van Kerksken vinden wij volgende nota van Pastoor PRINGELS :

"Voor 1250 gezongen missen voor Petrus, Joannes en Emanuel van der Stock aan mij ondergetekende betaald de som van 5 000 fr. door de klerk van Mr. den notaris De Geest den 24 oct. 1894.

get. C. Pringels past.

29 okt. gecelebreerd	19 H.H. Missen	= fr. 76.00
16 nov. dito	10 dito	= fr. 40.00
31 dec. dito	<u>8</u> dito	= fr. <u>32.00</u>
	37	148.00

Dus op 1 januari 5 000 fr. min 148.00 fr. voor 37 gezongen missen, blijft dus fr. 4 852.00 voor de welk ik 45 obligatiën op de stad Antwerpen en Brussel voor pand gekocht heb. Deze berusten in de kofferfort van het klooster te Kerksken. Nu sedert 20 januari 1897 ten mijnen huize in een blauwen boek tusschen de gazetten van de XXe. Siècle.

R. Lievens,

KERKSKEN : STATUS ANIMARUM of Register der bevolking van de Parochie Kerxken uit 1845.

Lijst van alle huisgezinnen, vermelding van ouders, kinderen en vervolgens eventuele dienstboden werden genoteerd : beroep, leeftijd, Vormsel en Eerste Communie.

Deze tekst, een belangrijke bron voor de familiekunde, kan aangevraagd worden op het secretariaat van HK. Haaltert. (100 fr.)

Kinderspelen uit vroeger dagen

Glijden : (op sneeuw en ijs) was de winterpret bij uitstek.
Er waren meerdere disciplines.

1. "Sleer'n" : gewoon op de klompen (schoenen waren alleen zondagdracht en overigens niet aangewezen om te glijden). Men "sleerde", na een fikse aanloop, rechtstaand of op zijn "iksken" (hurkje). Op het staartbeen vallen hoorde er bij.
2. Met haken : van teen tot hiel werden de zolen van de klompen met een gladde dikke ijzerdraad bespannen, wat de weerstand op de glijbaan in hoge mate verminderde. Geboden was wel de voeten gesloten te houden, dus niet de ene voor de andere. En dat was niet iedereen van meetaf gegeven.
3. Met baleinen : meer gevorderden wilden het neusje van de zalm, zijnde twee of drie fijne baleintjes met haakjes in de klompzool gedreven, wat stabiliteit en glijvermogen ten goede kwam.
4. Met de ijsstoel : een door vader of grote broer ineengegetimmerd soort stoel, met twee glijbalken als basis (al dan niet met een ijzerdraad bespannen), een naar achter overhellende rugleuning en een zitbank voor twee of drie passagiers. Hij werd geduwd, uitzonderlijk met een koord getrokken. Ouderen voerden er de kleintjes mee naar school.
5. Met het "sledden" : een éénmansstoeltje zonder rugleuning maar met voetsteunen. Twee korte stokken met ijzeren pinnen dienden om zich op de ijsbaan af te duwen. Afwisselend gleed men zittend of op de buik liggend, dit laatste alleen door meer gevorderden in de kunst.

(vervolgt)